

دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته‌ی

زبان و ادبیات فارسی - ادبیات پایداری

جایگاه طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران

به کوشش

معصومه طاهری

استاد راهنما:

دکتر غلامرضا کافی

شهریور ۱۳۹۳

رسالة محمد

به نام خدا

اظہار نامہ

اینجانب معصومه طاهری (۹۱۳۰۹۴۰) دانشجوی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی گرایش ادبیات مقاومت دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی اظہار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظہار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: معصومه طاهری

تاریخ و امضا:

به نام خدا

جایگاه طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران

به کوشش
معصومه طاهری

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی
لازم برای اخذ درجه‌ی کارشناسی ارشد

در رشته‌ی
زبان و ادبیات فارسی - ادبیات پایداری

از دانشگاه شیراز
شیراز
جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته‌ی پایان‌نامه با درجه‌ی: عالی

.....
دکتر غلامرضا کافی، استادیار بخش زبان و ادبیات فارسی (استاد راهنما)
.....
دکتر زهرا ریاحی زمین، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی (استاد مشاور)
.....
دکتر سعید حسام پور، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی (داور متخصص داخلی)

تقدیم به

همه پدران و مادران دلسوخته و صبور شهدا

به ویژه پدر و مادر عزیزم.

سپاسگزاری

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد و خاندان پاک او.

جناب آقای دکتر غلامرضا کافی، استاد راهنمای عزیز و سرکار خانم دکتر زهرا ریاحی زمین مشاور گرامی و جناب آقای دکتر سعید حسام پور رئیس بخش و داور محترم و جناب آقای دکتر فضل الله میرقادری نماینده تحصیلات تکمیلی شما روشنایی بخش تاریکی جان هستید و ظلمت اندیشه را نور می بخشید. چگونه سپاس گویم مهربانی و لطف شما را که سرشار از عشق و یقین است. چگونه سپاس گویم تأثیر علم آموزی شما را که چراغ روشن هدایت را بر کلبهی محقر وجودم فروزان ساخته است. آری در مقابل این همه عظمت و شکوه شما مرا نه توان سپاس است و نه کلام وصف.

اکنون که این پایان نامه به پایان رسیده است بر خود فرض می دانم که از اساتید گرامی، خانواده محترم به ویژه مادر عزیزم به خاطر همراهی در این راه، همچنین از دوستان و همهی کسانی که بنده را یاری داده اند تقدیر و تشکر کنم.

چکیده

جایگاه طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران

به کوشش

معصومه طاهری

از جمله راه‌هایی که جهت رفع گرفتگی روح و افسردگی انسان، پیشنهاد می‌شود، افزایش خنده است. استفاده از طنز و مطالب طنزآمیز، یکی از عوامل ایجاد خنده است که موجب شادی روح و انبساط خاطر می‌شود. طنز اثری ادبی است که جنبه‌های بد رفتار بشر، ضعف‌های اخلاقی و فسادهای اجتماعی و سیاسی یا اشتباهات انسان را به شیوه‌ای خنده‌آمیز و غیر مستقیم بازگو می‌کند.

شعر انقلاب شعری جامعه‌گرا و مردم‌دار است و طنز وظیفه‌ی جامعه‌اندیشی و بصیرت‌افزایی افراد را دارد. تعداد زیادی شاعر طنزپرداز برجسته در زمینه انقلاب اسلامی ایران فعالیت می‌کنند، همچنین طنزپردازانی هستند که با مبانی انقلاب مشکلی ندارند و اندیشه‌های آنان به شاعران انقلاب نزدیک است که پرداختن به آثار آنان و بررسی دیدگاهها، سبک و شیوه‌ی کار و جایگاهشان، می‌تواند قابل توجه باشد و این مسأله را روشن کند که «طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران از چه جایگاهی برخوردار است؟» این پژوهش با هدف شناسایی و بررسی زاویه‌های مختلف طنز در شعر انقلاب و کارکرد معنا‌گرایانه‌ی آن، به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی شعر انقلاب، در بازه‌ی زمانی انقلاب اسلامی ایران، آثار اغلب شاعران طنزپرداز، کتاب‌ها، مجله‌ها و مقاله‌های در پیوند را از نظر گذرانده و دریافته است که طنز سیاسی و اجتماعی، طعن و هجو بیگانگان، خطاهای سیاسی اصحاب قدرت داخلی و سوء رفتارهای افراد جامعه نظیر ریاورزی و دروغ‌گویی، دست‌مایه‌ی اصلی شاعران ظریف طنزپرداز بوده است. همچنین کاربرت قالب‌ها، شکل‌ها و حتی بدعت‌کاری در ساخت‌های رایج ادبی از ویژگی‌های شعر طنز انقلاب به حساب می‌آید. در این پژوهش با شیوه‌ی تحلیل محتوا، جایگاه طنز در شعر انقلاب اسلامی، تا حد شایسته‌ای نشان داده شده است.

کلید واژه‌ها: طنز، طنزپرداز، طنزسرایی، شعر طنز، شعر طنز انقلاب، ادبیات انقلاب.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: مقدمه	
۲	۱-۱. کلیات
۵	۲-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق
۵	۳-۱. اهداف تحقیق
۵	۱-۳-۱. اهداف اصلی
۶	۲-۳-۱. هدف فرعی
۶	۴-۱. پیشینه تحقیق
۱۰	۵-۱. روش تحقیق
۱۱	۶-۱. سؤالات تحقیق
فصل دوم: ادبیات خوش طبعی و سیر تاریخی از طنز سرایی	
۱۳	۱-۲. هزل
۱۴	۲-۲. هجو
۱۴	۳-۲. فکاهه
۱۴	۴-۲. طنز
۱۴	۱-۴-۲. طنز در لغت
۱۵	۲-۴-۲. طنز در اصطلاح ادب
۱۷	۳-۴-۲. گونه های طنز
۲۲	۴-۴-۲. شگردهای طنزپردازی
۲۲	۵-۴-۲. سیر تاریخی از طنز سرایی
۲۳	۱-۵-۴-۲. طنز پیش از مشروطیت

۲-۴-۵-۲. طنز پس از مشروطیت ۲۶

صفحه

عنوان

فصل سوم: جایگاه طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران

۳-۱. ادبیات و شعر.....	۳۱
۳-۲. ادبیات و شعر انقلاب.....	۳۲
۳-۳. بررسی طنز بعد از انقلاب.....	۳۴
۳-۴. ویژگی های طنز در ادبیات انقلاب.....	۳۴
۳-۴-۱. پیوند با حکومت و اهل سیاست.....	۳۵
۳-۴-۲. قلم پاک و پیراسته.....	۳۶
۳-۴-۳. معناگرایی در تمام قالب ها.....	۳۶
۳-۴-۴. تنوع و گونه گونی صوری.....	۳۷
۳-۴-۵. افق های گسترده محتوایی.....	۳۷
۳-۴-۶. نگاه بر دست گذشته.....	۳۷
۳-۴-۷. طبع ملایم.....	۳۷
۳-۴-۸. حضور گسترده زنان طنزنویس.....	۳۸
۳-۴-۹. متعهد و مسئول بودن.....	۳۸
۳-۵. دوره های طنزسرایی در شعر انقلاب.....	۳۸
۳-۵-۱. دوره اول عصر طنز سیاسی.....	۳۹
۳-۵-۲. دوره دوم عصر طنز اجتماعی.....	۴۰
۳-۵-۳. دوره سوم عصر طنز زبان گرا.....	۴۱
۳-۶. شعر طنز انقلاب از منظر ساخت.....	۴۱
۳-۶-۱. قالب های متداول.....	۴۲
۳-۶-۱-۱. قصیده.....	۴۲
۳-۶-۱-۲. غزل.....	۴۵
۳-۶-۱-۲-۱. غزل مدرن و پست مدرن.....	۴۶
۳-۶-۱-۲-۲. غزلواره نو.....	۴۷

عنوان	صفحه
..... ۳-۱-۶-۳. مثنوی	۴۸
..... ۳-۱-۶-۴. دو بیتی	۵۰
..... ۳-۱-۶-۵. رباعی	۵۲
..... ۳-۱-۶-۱-۵. رباعی مستزاد	۵۳
..... ۳-۱-۶-۲-۵. رباعی + ۱ (رباعی سه بیتی)	۵۴
..... ۳-۱-۶-۶. قطعه	۵۴
..... ۳-۱-۶-۷. مستزاد	۵۶
..... ۳-۱-۶-۸. مخمس	۵۷
..... ۳-۱-۶-۹. ترجیع بند	۵۸
..... ۳-۱-۶-۱۰. مسمط ترجیع	۵۹
..... ۳-۱-۶-۱۱. ترکیب بند	۵۹
..... ۳-۱-۶-۱۲. چارپاره	۶۱
..... ۳-۱-۶-۱۳. بحر طویل	۶۲
..... ۳-۱-۶-۱۴. شطحیات	۶۳
..... ۳-۶-۲. قالب آشفته	۶۴
..... ۳-۶-۳. قالب های آزاد	۶۴
..... ۳-۶-۳-۱. نو گل آقایی	۶۴
..... ۳-۶-۳-۲. طنز نیمایی	۶۵
..... ۳-۶-۳-۳. شعر فرانو و کوتاه سروده ها	۶۵
..... ۳-۶-۳-۳-۱. شعر فرانو	۶۶
..... ۳-۶-۳-۳-۲. کوتاه سروده ها	۶۷
..... ۳-۶-۴. زبان محاوره و ترانه گون	۶۸
..... ۳-۶-۵. گویش های محلی	۷۰
..... ۳-۶-۶. نقیضه یا پارودی	۷۱
..... ۳-۶-۶-۱. نقیضه تضمین	۷۱
..... ۳-۶-۶-۲. نقیضه استقبال	۷۲

عنوان	صفحه
..... نقیضه پیوندی. ۳-۶-۶-۳	۷۷
..... نقیضه شعر نو گل آقایی. ۴-۶-۶-۳	۸۰
..... نقیضه کتاب و منظومه ها. ۵-۶-۶-۳	۸۱
..... نظیره. ۷-۶-۳	۸۲
..... آیرونی. ۸-۶-۳	۸۴
..... حکایت منظوم طنز. ۹-۶-۳	۸۷
..... مهمل سرایی. ۱۰-۶-۳	۹۱
..... طرفه کاری. ۱۱-۶-۳	۹۲
..... تک بیتی ها. ۱۲-۶-۳	۹۳
..... بازی های زبانی. ۱۳-۶-۳	۹۴
..... پلی فونیک. ۱-۱۳-۶-۳	۹۴
..... قلب. ۲-۱۳-۶-۳	۹۶
..... آرایه های ادبی. ۱۴-۶-۳	۹۷
..... ضرب المثل. ۱-۱۴-۶-۳	۹۷
..... معما. ۲-۱۴-۶-۳	۱۰۰
..... درج آیات و روایات. ۳-۱۴-۶-۳	۱۰۱
..... تلمیح. ۴-۱۴-۶-۳	۱۰۳
..... جناس. ۵-۱۴-۶-۳	۱۰۴
..... تضاد. ۶-۱۴-۶-۳	۱۰۵
..... تضمین. ۷-۱۴-۶-۳	۱۰۵
..... کنایه. ۸-۱۴-۶-۳	۱۰۶
..... ایهام. ۹-۱۴-۶-۳	۱۰۷
..... تکنیک ها و روش های ایجاد طنز. ۱۵-۶-۳	۱۰۸
..... بزرگ نمایی. ۱-۱۵-۶-۳	۱۰۸
..... کوچک نمایی. ۲-۱۵-۶-۳	۱۰۹
..... شعر طنز انقلاب از منظر ساحت. ۷-۳	۱۱۰

۱۱۰ ۳-۷-۱. طنز سیاسی

صفحه

عنوان

۱۱۱ ۳-۷-۱-۱. طعن سیاست خارجی

۱۱۸ ۳-۷-۱-۱-۱. بیگانه ستیزی و استکبارستیزی

۱۲۰ ۳-۷-۱-۲. ترور و تروریست

۱۲۲ ۳-۷-۲. طعن سیاست و سیاسیون داخلی

۱۳۳ ۳-۷-۱-۲. انتخابات

۱۳۹ ۳-۷-۲-۲. تظاهرات سیاسی

۱۳۹ ۳-۷-۱-۲-۳. احزاب سیاسی

۱۴۱ ۳-۷-۱-۲-۴. آزادی

۱۴۳ ۳-۷-۳. سیاسی مذهبی

۱۴۵ ۳-۷-۲. طنز اجتماعی

۱۴۶ ۳-۷-۲-۱. ناهنجاری ها و نابسامانی های اجتماعی

۱۴۸ ۳-۷-۱-۲. طلاق

۱۴۹ ۳-۷-۱-۲. اعتیاد

۱۵۱ ۳-۷-۱-۲-۳. سیگار و سیگاری

۱۵۲ ۳-۷-۱-۲-۴. انتقاد، اعتراض و شکایت

۱۵۶ ۳-۷-۱-۲-۵. ریاست

۱۵۸ ۳-۷-۱-۲-۶. ارگان های دولتی و اداره ها

۱۵۹ ۳-۷-۱-۲-۷. پارتی بازی

۱۶۰ ۳-۷-۱-۲-۸. اختلاس

۱۶۴ ۳-۷-۱-۲-۹. فقر و نداری

۱۶۶ ۳-۷-۱-۲-۱۰. گرانی و تورم

۱۶۹ ۳-۷-۱-۲-۱۱. احتکار

۱۷۱ ۳-۷-۱-۲-۱۲. رشوه

۱۷۳ ۳-۷-۱-۲-۱۳. وام

۱۷۵ ۳-۷-۱-۲-۱۴. ازدواج

۱۸۱ بیکاری. ۱۵-۱-۲-۷-۳

صفحه

عنوان

۱۸۲ زن. ۱۶-۱-۲-۷-۳

۱۹۷ مرد. ۱۷-۱-۲-۷-۳

۲۰۲ مرگز گرایي و مهاجرت. ۱۸-۱-۲-۷-۳

۲۰۴ اختلاف طبقاتي. ۱۹-۱-۲-۷-۳

۲۰۶ تکدی گری (گدایی). ۲۰-۱-۲-۷-۳

۲۰۸ دزدی. ۲۱-۱-۲-۷-۳

۲۱۰ شغل کاذب. ۲۲-۱-۲-۷-۳

۲۱۱ مال مردم خوری. ۲۳-۱-۲-۷-۳

۲۱۱ زمین خواری. ۲۴-۱-۲-۷-۳

۲۱۲ ثروت های بادآورده. ۲۵-۱-۲-۷-۳

۲۱۳ مسکن و اجاره نشینی. ۲۶-۱-۲-۷-۳

۲۱۵ ورزش. ۲۷-۱-۲-۷-۳

۲۱۷ ترافیک. ۲۸-۱-۲-۷-۳

۲۱۹ حاجیان. ۲۹-۱-۲-۷-۳

۲۲۱ بی اخلاقی رانندگی. ۳۰-۱-۲-۷-۳

۲۲۲ ناوگان هوایی. ۳۱-۱-۲-۷-۳

۲۲۳ دستبرد مردان به مردانگی خویش. ۳۲-۱-۲-۷-۳

۲۲۴ عشق. ۳۳-۱-۲-۷-۳

۲۲۸ مترو. ۳۴-۱-۲-۷-۳

۲۳۰ جنگ و دفاع مقدس. ۳۵-۱-۲-۷-۳

۲۳۶ سال نو. ۳۶-۱-۲-۷-۳

۲۳۸ مرگ و مراسم عزاداری. ۳۷-۱-۲-۷-۳

۲۳۹ نابودی طبیعت. ۳۸-۱-۲-۷-۳

۲۴۲ مذهبی. ۳۹-۱-۲-۷-۳

۲۴۴ سرشماری. ۴۰-۱-۲-۷-۳

۲۴۴ ۴۱-۱-۲-۷-۳ چهارشنبه سوری

صفحه

عنوان

۲۴۵ ۴۲-۱-۲-۷-۳ شعر و شاعری

۲۵۱ ۴۳-۱-۲-۷-۳ شوخی با برخی از شغل ها

۲۵۲ ۴۴-۱-۲-۷-۳ طنزسرایی

۲۵۴ ۴۵-۱-۲-۷-۳ پزشکی و درمان

۲۵۵ ۴۶-۱-۲-۷-۳ آلودگی

۲۵۵ ۲-۲-۷-۳ اخلاقی

۲۵۶ ۱-۲-۲-۷-۳ رباخوری

۲۵۷ ۲-۲-۲-۷-۳ دروغ

۲۵۹ ۳-۲-۲-۷-۳ ریا و ریاکاری

۲۶۱ ۴-۲-۲-۷-۳ نفاق

۲۶۱ ۵-۲-۲-۷-۳ حرص و آز

۲۶۳ ۶-۲-۲-۷-۳ گذشت و بخشش

۲۶۴ ۷-۲-۲-۷-۳ امر به معروف و نهی از منکر

۲۶۵ ۸-۲-۲-۷-۳ خساست

۲۶۷ ۹-۲-۲-۷-۳ دگرگونی ارزشها

۲۶۹ ۳-۲-۷-۳ اقتصادی

۲۶۹ ۱-۳-۲-۷-۳ انرژی هسته ای

۲۷۰ ۲-۳-۲-۷-۳ بنزین

۲۷۲ ۳-۳-۲-۷-۳ صادرات

۲۷۲ ۴-۳-۲-۷-۳ واردات

۲۷۵ ۵-۳-۲-۷-۳ سهام عدالت

۲۷۵ ۶-۳-۲-۷-۳ یارانه

۲۷۷ ۷-۳-۲-۷-۳ آب و برق

۲۷۸ ۸-۳-۲-۷-۳ تحریم اقتصادی

۲۷۹ ۹-۳-۲-۷-۳ سکه

عنوان

صفحه

۲۸۰ ۳-۷-۲-۴. فرهنگی
۲۸۰ ۳-۷-۲-۴-۱. صدا و سیما و سینما
۲۸۲ ۳-۷-۲-۴-۲. کتاب
۲۸۷ ۳-۷-۲-۴-۳. تحصیلات و مراکز تحصیل
۲۹۶ ۳-۷-۲-۴-۴. مراکز و مدیران فرهنگی
۲۹۶ ۳-۷-۲-۴-۵. مهندسی فرهنگی
۲۹۷ ۳-۷-۲-۴-۶. بی اجری و بی ارجی فرهنگی
۳۰۰ ۳-۷-۲-۴-۷. تهاجم فرهنگی
۳۰۲ ۳-۷-۲-۴-۸. انقلاب فرهنگی
۳۰۲ ۳-۷-۲-۴-۹. ماهواره
۳۰۵ ۳-۷-۲-۴-۱۰. اینترنت و فضای مجازی
۳۰۸ ۳-۷-۲-۴-۱۱. ادبیات و خط و فرهنگستان لغت
۳۰۹ ۳-۷-۳. نوستالژی گذشته
۳۱۰ ۳-۷-۴. اشخاص خاص مملکتی
۳۱۵ ۳-۷-۵. اخوانیات
۳۱۸ ۳-۷-۶. هجو
۳۱۹ ۳-۷-۷. سرقت ادبی
۳۲۰ ۳-۷-۸. یادکرد شخصیت های طنز
۳۲۴ ۳-۷-۹. شوخی با شاعران پیشین
۳۲۸ ۳-۷-۸. بررسی مفهوم طنز در شعر انقلاب اسلامی ایران

فصل چهارم: معرفی شخصیت ها، مجموعه ها، کتاب ها و نشریات طنز

۳۳۱ ۴. معرفی شخصیت ها، مجموعه ها، کتاب ها و نشریات طنز
۳۳۱ ۴-۱. درآمد
۳۳۱ ۴-۲. معرفی شخصیت های طنزپرداز
۳۳۲ ۴-۲-۱. کیومرث صابری

صفحه	عنوان
۳۳۴	۴-۲-۲. ابوالقاسم حالت
۳۳۵	۴-۲-۳. منوچهر احترامی
۳۳۶	۴-۲-۴. عمران صلاحی
۳۳۷	۴-۲-۵. کیومرث منشی زاده
۳۳۹	۴-۲-۶. ابوالفضل زرویی نصرآباد
۳۴۰	۴-۲-۷. ناصر فیض
۳۴۲	۴-۲-۸. سعید نوری
۳۴۳	۴-۲-۹. محمد جاوید
۳۴۳	۴-۲-۱۰. راشد انصاری
۳۴۴	۴-۲-۱۱. اکبر اکسیر
۳۴۵	۴-۲-۱۲. خلیل جوادی
۳۴۷	۴-۳-۳. معرفی کتاب ها، مجموعه ها و نشریات طنز
۳۴۷	۴-۳-۱. کتاب های طنز
۳۴۷	۴-۳-۲. مجموعه های طنز
۳۴۸	۴-۳-۳. نشریات طنز
۳۴۸	۴-۳-۳-۱. گل آقا
۳۴۹	۴-۳-۳-۲. طنز و کاریکاتور
۳۵۰	۴-۳-۳-۳. خط خطی
۳۵۰	۴-۳-۳-۴. دولخ

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهاد

۳۵۲	۵-۱. نتیجه گیری
۳۵۵	۵-۲. پیشنهاد
۳۵۶	فهرست منابع

فهرست جدول ها

صفحه

عنوان

جدول شماره ۱: تحلیل آماری ساخت شعر طنز انقلاب..... ۳۵۴

جدول شماره ۲: تحلیل آماری ساخت شعر طنز انقلاب..... ۳۵۵

فصل اول

مقدمه

۱-۱- کلیات

هر وقت انسان دچار گرفتگی روح و افسردگی می شود، از جمله راههایی که به او پیشنهاد داده می شود، این است که سعی کند خنده هایش را افزایش دهد. در ضرب المثل فارسی هم ذکر شده که «خنده بر هر درد بی درمان دواست». از جمله عوامل خنده که در ادبیات هم کاربرد دارد، استفاده از طنز و مطالب طنزآمیز است که موجب شادی روح و انبساط خاطر می شود. اما خنده ای که در طنز موجود هست همیشه هم شیرین نیست بلکه گاهی تلخ و تفکر برانگیز می شود و جنبه یادزهری و درمان دردهای اجتماعی و... را دارد.

مبنای طنز بر شوخی و خنده است، اما این خنده خنده‌ی شوخی و شادمانی نیست. خنده ای است تلخ و جدی و دردناک و همراه با سرزنش و سرکوفت و کما بیش زننده و نیشدار که با ایجاد ترس و بیم خطاکاران را به خطای خود متوجه می سازد و معایب و نواقصی را که در حیات اجتماعی پدید آمده است برطرف می کند. همچنین اشاره و تنبیه اجتماعی است و هدف آن اصلاح و تزکیه است. (آراین پور، ۱۳۸۷: ۳۶).

فرهنگ های لغت، معانی مختلفی برای طنز ذکر کرده اند. از جمله فرهنگ معین، معنی واژه‌ی طنز را چنین بیان کرده است: «۱- ریشخند کردن، مسخره کردن. ۲- طعنه زدن. ۳- طعنه. ۴- ناز و کرشمه. ۵- عملی که جنبه های نادرست یا ناروای پدیده ای را مورد مسخره قرار می دهد و هدف آن اصلاح است. (اعم از شعر، نثر و نمایش)». (معین، ۱۳۷۸: ۷۴۲).

در غرب برای طنز، کلمه "satire" به کار برده اند و در فرهنگ انگلیسی- فارسی حییم ترجمه آن «کنایه، گوشه، طنز، سخریه، مسخره» بیان شده است. (حییم، ۱۳۷۵: ۱۰۷۴). آراین پور در تعریف اصطلاحی طنز این گونه بیان می کند:

روش ویژه ای در نویسندگی است که ضمن دادن تصویر هجو آمیزی از جهات زشت و منفی و "ناچور" زندگی، معایب و مفاسد جامعه و حقایق تلخ اجتماعی را به صورتی اغراق آمیز، یعنی زشت تر و بد ترکیب تر از آنچه هست نمایش می دهد، تا صفات و مشخصات آن ها روشن تر و نمایان تر جلوه کند و تضاد عمیق وضع موجود با اندیشه یک زندگی عالی و مأمول آشکار گردد. (آرین پور، ۱۳۸۷: ۳۶).

یا اینکه می توان گفت: «طنز در اصطلاح، اثری ادبی است که جنبه های بد رفتارهای بشری، ضعف های اخلاقی و فسادهای اجتماعی و یا اشتباهات انسان را به شیوه ای تمسخر آمیز و اغلب غیر مستقیم بازگو می کند.» (یوسفی، ۱۳۹۰: ۱۲).

چون «طنز از روزگار پر آشوبی که طنزپرداز در آن زندگی می کند پرده بر می گیرد و از سیاست های بی بند و بار و مضحکی که از هر سو او را احاطه کرده است، تصویرهای روشنی می دهد؛ گرداب های مخوف مشکلات و توفان های ویران گر بیداد و خودخواهی و ریا را مشخص می کند.» (بهزادی اندوهجردی، ۱۳۷۸: ۸).

و بی تردید هر جامعه ای ممکن است در برهه ای، دچار مشکلات و رنجهای اجتماعی و سیاسی و... شده و یا حاکمان و مردم آن جامعه دچار مفاسد اخلاقی شده باشند. در چنین شرایطی طنز با کارکرد های مختلف سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و... به قلم شاعران و نویسندگانی که در این زمینه فعالیت می کنند به رسالت خود می پردازد؛ چون: «هدف راستین طنز، اصلاح پلیدی هاست.» (پلارد، ۱۳۷۸: ۵).

ایران از جمله جوامعی است که در دوره های مختلف، با مشکلات اجتماعی و سیاسی و... زیادی روبرو بوده است و نوشته های طنزآمیز موجود از هر دوره بیان گر این مطلب است. یوسفی احمد آباد بیان می کند:

در قدیمی ترین متونی که از فرهنگ و ادب فارسی باقی مانده است رگه هایی از نوشته های انتقادی دیده می شود. مثلا در منظومه درخت آسوریک ابیات طنز آمیز زیادی وجود دارد. در شعر شاعران و نویسندگان اولیه نیز به طور پراکنده ابیات طنزآمیز آورده شده است تا جایی که به راحتی می توان حجم قابل ملاحظه ای از نمونه های ابیات طنزآمیز شاعران اولیه مورد بررسی قرار داد. (یوسفی احمد آباد، ۱۳۹۰: ۵).

اما «در سر تا سر ادبیات حجیم هزار ساله ایران به آثار طنزآمیز، که هدف آن ها اصلاح و تزکیه باشد، برنمی خوریم.» (آرین پور، ۱۳۸۷: ۳۸). در ادبیات قدیم فارسی گاهی طنزنویسانی پیدا می شوند، که طنز را مهم ترین وسیله ای احقاق حق قرار داده اند. اما متأسفانه تعداد این گونه